

PROTECȚIA MARTORILOR ÎN PROCESUL PENAL

Alina-Elizabeth GUZUN, Facultatea de Drept

The Witness Protection Program is intended for crucial witnesses whose prospective testimony puts them in immediate danger.

The entire purpose of the Witness Protection Program is to keep the witnesses safe so that they can testify at trials that could convict members of organized crime, gangs or terrorist networks.

The successful operation of this program is widely recognized as providing a unique and valuable tool in the government's battle against major criminal conspirators and organized crime.

Today, the Witness Protection Program is essential to the prosecution of hundreds of cases.

Without it, many witnesses would never come forward or would be killed if they did. With the protection provided by the program, witnesses can testify and then disappear when the trial is over, and the criminals they testify against are almost always convicted.

Este bine cunoscut faptul că în timpul judecății, martorii și victimele sunt adesea forțate să își schimbe depozițiile, din cauza unor presiuni și agresiuni la care sunt supuse de către inculpați. Pe rolul instanțelor din Republica Moldova se află lunar sute de dosare penale privind diverse infracțiuni, de la simple furturi până la fapte grave, precum omor, trafic de persoane sau fraude economice cu prejudicii de milioane de lei.

Declarațiile acestor persoane au o importanță majoră, putând influența în mod decisiv sentința luată de instanță, achitarea sau condamnarea inculpatului. Din nefericire, practica demonstrează că în multe dintre procese martorii se tem să spună adevărul, de frica unor eventuale răzbunări.

Acest fapt m-a determinat să realizez un studiu aprofundat în domeniul dat pentru a putea observa posibilitățile oferite de lege acestor participanți în procesul penal, precum și pentru a analiza lacunele admise.

Altfel spus, am conchis că martorul reprezintă una din cheile de bază în lupta împotriva infracțiunilor în general, și a crimei organizate și terorismului, în special.

Mijloacele clasice de a lupta împotriva criminalității sunt nepotrivite ca răspuns la noile sale forme. Crima organizată se caracterizează prin folosirea

sau prin disponibilitatea de a folosi violența și intimidarea împotriva martorilor, astfel aceștia având nevoie de protecție.

De aici și observăm că institutul de protecție a martorilor a venit ca o manifestare a nevoii statului de a suprima noile forme ale criminalității într-un mod cât mai eficient. Este o consecință a responsabilității statului de a proteja societatea de infracțiuni.

Pornind de la această idee, legea Republicii Moldova își propune asigurarea protecției și asistenței martorilor a căror viață, integritate corporală sau libertate este amenințată ca urmare a deținerii de către aceștia a unor informații ori date cu privire la săvârșirea unor infracțiuni grave, pe care le-au furnizat sau au fost de acord să le furnizeze organelor judiciare și care au un rol determinant în descoperirea infracțiunilor și în soluționarea unor cauze.

Important este ca datele sau informațiile deținute și prezentate organelor judiciare să ocupe un caracter determinant în aflarea adevărului în cauza în care sunt utilizate. Această cerință a caracterului determinant este obiectivă, deoarece un program de protecție este foarte costisitor și dacă probațiunea s-ar putea realiza fără a fi nevoie de declarațiile martorului respectiv ar fi un nonsens să-l expunem pe martor sau pe un membru al familiei sale unei stări de pericol și să fie cheltuită o sumă de bani, cât timp există o cale mai simplă pentru atingerea scopului propus de justiție.

Rolul deosebit de important pe care martorii și persoanele care colaborează cu organele judiciare îl au în înfăptuirea justiției, a condus la modificări radicale de atitudine din parte instituțiilor internaționale.

Astăzi, peste 40 de state europene și noneuropene au înființate structuri specializate de protecție a martorilor.

Uniunea Europeană s-a arătat de la început interesată în stabilirea unor măsuri de protecție vizavi de martorii și colaboratorii justiției, de victimele-martori și de martorii minori, apreciind că numai adoptând măsuri care să încurajeze martorii să participe la procese pot fi atinse țintele propuse în lupta împotriva criminalității organizate.

Necesitatea de a proteja martorii împotriva riscurilor și nevoia de a aduce legile naționale în armonie cu standardele legale internaționale au sporit apariția unor astfel de reglementări și în dreptul intern, fiind adoptată la 16 mai 2008 Legea nr.105 cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal.

Legislația Republicii Moldova cunoaște asemenea reglementări încă de prin anul 1998, însă cu timpul a fost necesară adoptarea unei legi noi privind protecția martorilor și a persoanelor care favorizează procesul penal. Prevederile Legii din 1998 erau deja învechite, iar mecanismele prevăzute de această lege practic au fost nefuncționale.

Cauze sunt mai multe, dar în primul rând, cred că legea nu a funcționat din cauza lipsei unui suport financiar adecvat și de fapt acest motiv a fost

invocat permanent de către organele implicate în acest sistem. O altă problemă a fost inexistența unui organ unic responsabil de administrarea sistemului de protecție a martorilor.

Actualmente, avantajul este că de protecția martorilor se ocupă o instituție specializată în acest domeniu, Oficiul Național pentru Protecția Martorilor, fiind calificat pe necesitățile martorului, protejându-l printr-un program alcătuit intenționat în acest sens.

Necesitatea protecției martorului determină limitarea unor principii ale procesului penal, printre care și cel al publicității. Însă acest fapt este justificat întrucât ar fi o mare nedreptate ca cetățenii să fie obligați să coopereze cu autoritățile în combaterea infracțiunilor, fără să li se ofere protecție împotriva devenirii de victime la acte viitoare de infracțiune; aceasta semnificând că statul încalcă principiul egalității cetățenilor, deoarece îi protejează numai pe unii dintre ei de infracțiuni, în timp ce îi expune pe alții la acestea.

În opinia mea, este necesar de a fi dezvoltată instituția cooperării internaționale, de a încheia tratate cu alte state în acest domeniu, căci la moment avem puține reglementări în acest sens.

O altă problemă constă în definiția dată de legiuitor martorului în art.90 din Codul de procedură penală, unde e prevăzut expres că: „Martorul este persoana citată în această calitate de organul de urmărire penală sau de instanță, precum și persoana care face declarații, în modul prevăzut de prezentul cod, în calitate de martor. Ca martori pot fi citate persoane care posedă informații cu privire la vreo circumstanță care urmează să fie constatată în cauză”.

Consider această formulare incorectă, întrucât permite o interpretare eronată a definiției de „martor”. Astfel, se afirmă că în calitate de martor poate apărea nu doar persoana fizică, ci și persoana juridică, ceea ce nu mi se pare logic, fiind greu de imaginat cum ar putea o persoană juridică să apară în calitate de martor.

Într-un final, protecția martorilor și a altor participanți în procesul penal reprezintă o cerință fundamentală ce trebuie garantată și transpusă în practică, fructificând drepturile și obligațiile pe care martorii le au, pe de-o parte, și statul ca beneficiar al aportului martorilor la punerea în practică a politicilor sale penale, pe de altă parte.

Apariția și dezvoltarea acestei instituții a creat pentru martori, pentru familia lor sau pentru persoanele de care aceștia se găsesc legați afectiv un nou drept, și anume dreptul la protecție din partea statului.

Referințe:

1. BUNECI, P. *Martorul pe tărâmul justiției*. București: Penguin Book, 2004.
2. MATEUȚ, G. *Utilizarea martorilor anonimi în fața organelor procesului penal*. Lumina Lex, 2003, p.20.

3. *Codul de procedură penală al Republicii Moldova*, art.90.
4. Legea nr.105 cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr.112-114.
5. Legea nr.1458-XII din 28.01.98. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.26-27/169 din 26.03.1998.

Recomandat
Igor DOLEA, dr. hab., conf. univ.